

Augant tendencijai socialinius tinklus naudoti kaip pagrindinį informacijos paieškos šaltinį, vis daugiau vartotojų pasikliauja jose pateikiamomis naujienų portalų ar kitų vartotojų nuomonėmis apie tiek šalyje, tiek pasaulyje rezonuojančius įvykius. Tokie informacijos vartojimo pokyčiai sudaro palankias sąlygas viešumoje plisti nepatikrintiems faktams bei iškreiptai informacijai, siekiant skaitytojų nuomonę pakreipti įrašų autoriams ar juos remiančioms organizacijoms palankia linkme. Pilietinio atsparumo iniciatyva (angl. Civic Resilience Initiative) su Oxylabs sukurtą „Awario“ duomenų analizės įrankio pagalba vykdo nuolatinę [dezinformacijos stebėjimą](#) Baltijos šalių medijų erdvėje. Šios veiklos tikslas – sistemingai kovoti su žalingu socialinių tinklų ir internetinių žiniasklaidos priemonių naudojimu melagienų skleidimui Baltijos regione, analizuojant didžiausios sklaidos sulaukusias kampanijas.

Kovo mėnesį per Lietuvą nuvilnijo socialinių tinklų aktyvumo banga, o temos, atsidūrusios socialinių tinklų ir žiniasklaidos portalų skaitytojų dėmesio centre, apėmė tiek vidaus, tiek tarptautinės politikos klausimus. Socialinės medijos stebėjimo platformos „Awario“ duomenimis, didžiausią dėmesį patraukė šios istorijos:

- Tebesitęsiantis Rusijos karas prieš Ukrainą, žiniasklaidos priemonėms skiriant dėmesį ribotoms Ukrainos galimybėms išlaikyti savo pozicijas, nepaisant lėtėjančio Rusijos puolimo.
- Buvusio Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro Arvydo Anušausko atsistatydinimas ir naujojo ministro skyrimas.
- Gazos Ruožo Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktas karo aukų skaičius.
- LR Konstitucinio Teismo sprendimas, nurodantis, kad Stambulo Konvencija neprieštarauja jokioms Lietuvos Konstitucijos nuostatom.
- Rusijos prezidento rinkimai, atkreipiant dėmesį į susidariusias eiles balsuoti Europoje ir areštus Rusijoje.
- Buvusio „BaltCap“ infrastruktūros fondo partnerio Šarūno Stepukonio, įtariamo apie 40 mln. eurų fondo pinigų įsisavinimu, paleidimas iš kalėjimo.
- Velionio Rusijos opozicijos lyderio Aleksejaus Navalno ilgamečio padėjėjo Leonido Volkovo užpuolimas Vilniuje.
- Seimo nario Justo Džiugelio atsistatydinimas iš Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininko pareigų, po to, kai buvo pranešta apie galimus jo ryšius su lošimų verslo lobistu.

- Aleksejaus Navalno laidotuvės Maskvoje.
- Vengrijos sprendimas ratifikuoti Švedijos stojimą į NATO.

Kremliai palankūs portalai Lietuvoje, atsižvelgdami į didesnę rezonansą viešojoje erdvėje sukėlusias istorijas, susijusias su vidaus reikalais ir problemomis, nepaliaujamai kritikavo Lietuvos valdžią ir svarbiausias valdančiąsias institucijas bei nusitaikė ir į konkrečius politikus. Pavyzdžiui, analizuojant Justo Džiugelio ryšius su lošimų verslo lobistu buvo generalizuotai kritikuojama ir visa vyriausybė, kaltinant ją „valstybės degradavimu“. Kremliai palankūs žiniasklaidos šaltiniai toliau gilinosi ir į vasario mėnesį Lietuvą nustebinusį „BaltCap“ finansinį skandalą dėl neteisėto milijonų eurų pasisavinimo, šį kartą ironiškai tvirtindami, kad „Lietuvoje nėra dėl to kaltų“. Tie patys portalai taip pat apžvelgė galimus kandidatus į Lietuvos krašto apsaugos ministro postą ir spekulavo Arvydo Anušausko atsistatydinimo klausimu. Dėmesio sulaukė ir vienuoliktųjų laikomų neseniai įvestų tarpinių egzaminų klausimas, akcentuojant, kad Lietuvos lenkų sąjunga jau surengė demonstraciją, reikšdami nepasitenkinimą dėl situacijos tautinių mažumų mokyklose, kreipdamiesi į konservatorius ir prašydami „nekurstyti nesantaikos“.

Lietuviškas portalas - tarp prestižinio Europos faktų tikrinimo tinklo narių

Kovo mėnesį Lietuvoje buvo įgyvendintas ir svarbus pasiekimas kovoje su dezinformacija: „Delfi“ portalas tapo pirmąja žiniasklaidos priemone Lietuvoje, patvirtinta prestižinio Europos faktų tikrinimo standartų tinklo – EFCSN (European Fact-Checking) – nare. Prie šio tinklo gali prisijungti tik tos faktus tikrinančios organizacijos, kurios atitinka aukštus tinklo profesinius standartus, laikosi aukščiausių metodologijos, etikos, skaidrumo standartų ir taip tarnauja viešiesiems interesams. EFCSN siekia remti ir skatinti aukščiausius faktų tikrinimo standartus ir kurti profesionalius bei ilgalaikius santykius tarp Europos nepriklausomų faktų tikrintojų bendruomenės. Taip tinklas siekia panaudoti savo kolektyvinę galią, kad vyriausybės, interneto bendrovės ir kiti suinteresuoti asmenys būtų atsakingi, o jų veiksmai kovojant su dezinformacija taptų proporcingesni ir veiksmingesni. Įvertinę „Delfi“ paraišką, vertintojai ir valdybos nariai padarė išvadą, kad tikrindamas faktus tiek lietuvių, tiek rusų kalbomis portalas taiko itin aukštus žurnalistinius standartus.

Artėjantys Lietuvos prezidento rinkimai - Kremliai palankių portalų akiratyje

Aktyviausiu tarp Kremliai palankių naujienų portalų išliko 77.lt, per kovo mėnesį išleidęs 421 straipsnį, o „Facebook“ puslapyje paskelbęs net 170 įrašų. Didelė dalis šių įrašų apžvelgė artėjančius prezidento rinkimus, aktyviai kritikuoju konkretius kandidatus. Šio portalas įrašas, sulaukęs didžiausio socialinės medijos vartotojų įsitraukimo, skelbė, kad

Ignas Vėgėlė yra pirmasis opozicijos kandidatas, surinkęs būtinus 20 000 parašų savo kandidatūrai užtikrinti (žr. ekrano kopiją apačioje). Dėl nuolatės ir gausios portalu 77.lt veiklos, kurio reputacija yra stipriai kvestionuojama, jis reikalauja atidaus stebėjimo, siekiant įvertinti itin didelę šališkų publikacijų riziką.

Su 77.lt portalu yra glaudžiai susijęs ir vienas iš pagrindinių antivalstybinių veikėjų, žinomas antiviriausybinų protestų dalyvis Antanas Kandrotas, viešai žinomas Celofano slapyvardžiu. Savo puslapyje „Celofanas LIVE“ jam pavyko išlaikyti nemažą aktyvumo tempą – per kovo mėnesį jis paskelbė 51 įrašą. Verta paminėti, kad nors Celofanas šiuo metu yra įkalintas, jo puslapis vis dar sugeba išlaikyti didelį aktyvumą, o daugumoje puslapio įrašų ir tiesioginių vaizdo transliacijų yra matomi jo artimi bendražygiai. Daugiausiai vartotojų įsitraukimo kovo mėnesį sulaukęs šio puslapio „Facebook“ įrašas buvo tiesioginė vaizdo transliacija iš teismo salės, kur pats Kandrotas pristatė kalėjime savo nutaptą paveikslą (žr. ekrano kopiją apačioje). Kaip skelbė įrašas, paveikslas buvo parduodamas aukcione, o vaizdo įrašo aprašyme žadama, kad „visi už šį paveikslą surinkti pinigai bus pervesti į Kandroto fondą, padedantį šeimoms kovoti su vaiko teisėmis“. Komentatoriai palaikė ne tik jo tapybos įgūdžius, bet ir pozityvumą, kurį „nepaisant aplinkybių pavyksta išlaikyti“. Ši tiesioginė vaizdo transliacija buvo peržiūrėta daugiau nei 33 tūkst. kartų.

Žiniasklaidos stebėjimo įrankio „Awario“ duomenys parodė, kad Rusijos karo prieš Ukrainą tema išliko aktuali Lietuvos auditorijai ir praėjus šio karo metinėms. Turinys, susijęs su vykdoma Rusijos agresija prieš Ukrainą, per mėnesį sulaukė daugiau nei 11 tūkst. paminėjimų ir buvo peržiūrėtas daugiau nei 19 mln. Kartų. Pastaruoju metu socialiniuose tinkluose dažnėja diskusijos ir nuogastavimai dėl galimų karo scenarijų, o akivaizdžiai išaugę paminėjimų ir pasiekiamumo skaičiai tai tik patvirtina. Deja, ši situacija antivalstybinams veikėjams suteikia lengvai manipuliuojamą žinutę, kuria siekiama skleisti ir pasėti nesantaiką ir baimę visoje šalyje.

Daugiau informacijos apie melagienų kampanijas Lietuvoje ir Baltijos šalyse:
<https://balticdisinfo.eu/>.

